

וְסִמְכִין אֵינְסָא, שכל זמן שאין הדלתות נעלות מאליהן מניחים אותם להיכנס, ולא חוששים שמא יכנסו כולם והפסח לא ישחט בשלש כיתות (רש"י). ואף שהיה אפשר להוציא את הנכנסים האחרונים, אך אין זה כבוד להוציא אנשים מהעזרה בכפיה (הערות הגר"ש אלישיב).

ואף לדעת אב"י שסומכים על הנס, זהו רק כשכבר היה נס וכמו בשחיתת הפסח שהיה נס בכניסת עם רב לעזרה, סומכים שיהיה נס נוסף וינעלו הדלתות בזמן הראוי, אבל בעלמא אף אב"י מודה שאין סומכים על הנס, ולדעת רבא אף באופן כזה שכבר היה נס אחד, אין סומכים על הנס שיהיה נס נוסף (דבר אברהם ב, כ, יב).

רְבָא אָמַר נוֹעְלִין תַּנּוּ וְלֹא סִמְכִין אֵינְסָא ■ וכן הלכה (רמב"ם קרבן פסח א, יא).

שְׂאִין עֲזָרָה נִנְעָלָתָּ עַל כָּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל בְּחֻמָּהּ וּבִיְרֵאֵת חֲטָא פְּעֻקְבָּא בֵּן מַהֲלָאֵל. ורבי יהודה לא אמר 'אין בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל', אלא דקדק ואמר 'אין עזרה ננעלת' וכו', לפי שרק באחת משלשת הכיתות שעקביא בן מהללאל היה בה לא היו כמותו, אבל בשתי הכיתות האחרות היו כמותו, הם הנשיא והאב בית דין, ובכדי לשמור על כבודם אמר בלשון זו (מהרש"א עדויות ה, ו).

תַּנּוּ עֵינֶיךָ בַּפְּסָחִים, שאסור למנות את ישראל (ראה יומא כב, ב), לכך מנאם ע"פ פסחיהם ולא מנה אותם עצמם. ואף לדעת הסובר (תוס' ר"ד יומא שם) שאף לדבר הרשות אין מונים על ידי דבר אחר, אך כיון שעל כל פסח נימנו כמה אנשים, לא היה המנין מדויק, ובכך אין איסור (נחל איתן [לגר"ח קניבסקי] ו, י, ז).

וְאִין לָךְ כָּל פֶּסַח וּפֶסַח שְׂלֵא נִמְנוּ עָלָיו יוֹתֵר מִעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, שמצוה לכתחילה לימנות עשרה אנשים לכל קרבן פסח, וכפירוש תרגום יונתן את הכתוב (שמות יב, ד) 'ואם ימעט הבית מהיות משה' – 'ואין זעירין אינשי ביתא ממנין עשרה' וכו' (חי' רבינו הגר"מ מפינשטיין שמות, קכד).

וְנִמְצְאוּ שָׁם שְׁשִׁים רִיבּוֹא זוגי כְּלִיֹּת, כַּפְלִים כְּיוֹצֵא מִצְרִים, וכאשר נחלקם לשלשה כיתות, נמצא שהיו בעזרה לכל הפחות ארבעה מליון איש בתוך העזרה, שמידתה קל"ה אמה אורך על רוחב י"א אמה, ואעפ"כ לא קבעו על נס כזה לא מועד ולא ברכה, משום שאין בכך כל חידוש, כי בית המקדש הוא בית ה', ואינו משועבד לדרכי הטבע וחוקיו (משנת רבי אהרן מאמרים ושיחות ד, קכו, וראה שמבאר מה שנה סנה חנוכה שעליו קבעו מועד וברכה).

דִּילָמָא שְׁקָלִי דְדִּהְבָּא וּמַעֲיָלִי דְכֶסֶּפָּא, וזו הורדה בקדושה (רש"י). ויש שפירש, כי החשש הוא מגניבה, שיקח בזך זהב, ויחזיר מביתו בזך כסף [ומסקנת הגמ' שאין חשש כזה, אך הירושלמי מסיק שזהו אכן טעם דין המשנה] (תוס' ר"ד).

הָכִי נִמִּי דִּילָמָא שְׁקָלִי בְּרַמָּתָן וּמַעֲיָלִי בְּרַמָּה, שאף שני כלי זהב אחד גדול ואחד קטן, נחשב הורדה בקדושה (חוקת היום ב, רכז).

אֵלָּא דְהָכִי שְׁפִיר טָפִי, שבתחילה סברה הגמ' שהטעם שעמדו שורה שכולה זהב ושורה שכולה כסף, שאם לא יעשו כן יש חשש שמא כאשר כהן יתן כלי זהב יחזירו לו כלי כסף, והרי זה הורדה בקדושה, ומסקנתה שאין כאן הורדה בקדושה, וזאת משום שהם שני קרבנות, והדם שנתקבל בשל זהב נשאר בו עד הזריקה, והדם שנתקבל בשל כסף נשאר בו עד הזריקה, ומה שהקפידו על השורות הנפרדות משום שכן נאה יותר (שפת אמת).

שְׁקָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ, ואינו יכול לתקן את המקלות (רש"י; מאירי בפי' ראשון). ויש סוברים שלא היו יכולים לטלטלם (רש"י שבת קכד, א; רמב"ם בפיהמ"ש; מאירי בפי' שני), וכמבואר בגמ' בשבת (קכג, ב) שבימי נחמיה גזרו איסור טלטול אפילו כלי שמלאכתו להיות, וחזרו והתירו אפילו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, ומשנתנו האוסרת לטטולם נשנית קודם שחזרו והתירו (צל"ח, ותמה עוד על רש"י; שאם המניעה היא מחמת שאינו יכול לתקנם בשבת, הלא יכול לתקן מאתמול).

מִנִּיה יָדוּ עַל פְּתָף חֲבִירוֹ וְיָד חֲבִירוֹ עַל פְּתִיפּוֹ – ראובן מניח ידו השמאלית על כתפו הימנית של שמעון, ושמעון מניח ידו השמאלית על כתפו הימנית של ראובן, שבאופן זה ידם הימנית פנויה להפשטה (תוס' יו"ט, וראה מלאכת שלמה).

וְהַשְּׁלִישִׁית בְּמִקְוָמָה עוֹמֶדֶת. אחרי שעל הכת הראשונה כתבה המשנה 'וישיבה לה בחר הבית', דקדקה ואמרה על הכת השלישית 'עומדת', משום שהראשונה שהיתה בחר הבית יכלה לשבת, כי יש ישיבה בחר הבית, אך השלישית שהיתה בעזרה, ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, הוצרכה לעמוד (הון עשיר; תוס' רעק"א, ע"פ ירושלמי כאן ובסוטה ז, ז). ובתוספתא הביא דעת רבי אליעזר בן יעקב החולק על משנתנו, שהכת השלישית יושבת בעזרת נשים, שלדעתו נשים בפסח ראשון רשות ואינו דוחה שבת, וכיון שלא היו נשים בעזרת נשים, היו יכולים הגברים לשהות בה (אור שמח קרבן פסח א, יז).

גִּמְרָא. אֵין הַפֶּסַח נִשְׁחַט אֱלָא בְּשִׁלֵּשׁ כְּתוֹת שֶׁל שְׁלִישִׁים בְּנֵי אָדָם וְכוּ. ■ להלכה, פסח ששחטוהו כל הכיתות בבית אחת, כשר (רמב"ם קרבן פסח א, יא), וכן משמע ממה שנקט רבי יצחק לשון 'אין הפסח נשחט אלא בשלש כתות' וכו', ולא נקט לשון 'פסח שנשחט בפחות משלש כיתות פסול' (כסף משנה שם, וראה גר"פ פערלא על הרס"ג עשה נז, רמח).

מֵאִי טַעְמָא קָהֵל וְעָדָה וְיִשְׂרָאֵל, שכיון ש'עדה' היא עשרה [כמבואר בסנהדרין (ב, א)], אף 'קהל' לישראל הסמוכים ל'עדה' במקרא, הם עשרה (מאירי, וראה מהרש"א).

הַלָּךְ בְּחֻמְשֵׁין נִמִּי סָגִיא. ואם היו פחות מחמישים, מקריבים כולם יחד בכת אחת (מאירי). ■ להלכה, היו פחות מחמישים, אין שוחטין את הפסח לכתחילה, ואם שחטוהו, כשר (רמב"ם קרבן פסח א, יא, וראה תוס' יומא נא, ב ד"ה דוחה).

דְּעִיָּלִי תַלְתֵּין וְעָבְדִי וְכוּ, ששלשים בני הכת הראשונה שוחטים כולם את פסחיהם, יוצאים עשרה מתוכם ונכנסים עשרה אחרים תחתיהם, ושוחטים פסחיהם, ושוב יוצאים עשרה ונכנסים עשרה תחתיהם ושוחטים פסחיהם (רש"י). ויש סובר, שאם כל בני הכת הראשונה ישחטו פסחיהם, כיון שכבר אינם חייבים במצוה, אין מעלת 'ברוב עם הדרת מלך' בנוכחותם בשחיתת האחרים, וגם אין קפידת התורה ששלשים יחד ישחטו פסחיהם, אלא שישחט הפסח במעמד שלשים, ולכן רק עשרה מתוך הכת הראשונה שחטו פסחיהם, יצאו מהם עשרה שישחטו, ונכנסו עשרה אחרים ושחטו עשרה פסחיהם, שוב יצאו עשרה שישחטו, ויוצא שישחטו שלש כיתות של עשרה כל אחד במעמד שלשים שלא שחטו, ובה מתקיים 'ברוב עם הדרת מלך' (אור זרוע פסחים רכו). ■ להלכה, היו חמישים, נכנסים שלשים ושוחטים פסחיהם, יוצאים עשרה ונכנסים עשרה, ושוחטים העשרה פסחיהם, שוב יוצאים עשרה ונכנסים עשרה ושוחטים פסחיהם [כדעת רש"י] (רמב"ם קרבן פסח א, י).